"అందరికీ ఉద్యోగాలు ?"

"అధర్మ !"

"పబ్లిక్ సెక్టర్ ?"

"పరమాధర్మ !"

"అస్పృశ్యతా నివారణ ?"

"అధర్మ ! అధర్మ !"

"మనం మళ్ళీ బ్రిటిషువాళ్ళ అధీనంలోకి పోతే ఎలా ఉంటుందంటారు ?" అన్నాను లాలూచీగా.

ఆయన చిరునవ్వు నవ్వి, "ఇంగ్లీషువాళ్లు కాదు. అమెరికా ! అమెరికా ! ఫ్రీవోల్డ్ !" అన్నాడు.

అట్లాసులో అమెరికాను చూస్తే నాకూ ఆనందంగానే ఉంటుంది. హాలీవుడ్ పిక్చర్లు చాలా ఒళ్లు ఝుల్లుగా ఉంటాయి. కాని అమెరికాలో నీగ్రోల స్థితి గురించి కొన్నికొన్ని సంగతులు విన్నాను. ఒకప్పుడు మనదేశంలో హరిజనులూ అలాగేఉన్నా స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన కొద్ది కాలంలోనే వాళ్ళకు ఎంతో మేలు జరిగింది. ఇవాళ దేశంలో హరిజనులకున్న హక్కులు మిగిలిన వాళ్లకు లేవు. కాని ఇన్ని దశాబ్దాలు గడిచినా అమెరికాలో నీగ్రోలు వోటుచేసే హక్కు కూడా లేకుండా ఉన్నారు.

"స్వామీ, అసలు రహస్యం ఏమిటో చెప్పండి, చంపుకుతినక ! రాజకీయాల సారమంతా ఒక్క ముక్కలో చెప్పండి !" అన్నాను.

"మంచి ప్రశ్న అడిగావు ! అన్ని రాజకీయాలకూ పునాదిరాయి కమ్యూనిజం. ఒకరోజు వస్తుంది – ప్రతివాడూ తాను కమ్యూనిస్టు పక్షమో, కమ్యూనిస్టు వ్యతిరేక పక్షమో తేల్చుకు తీరాలి. అదే అసలు రాజకీయ సంఘర్షణ, ఆఖరు రాజకీయ సంఘర్షణకూడానూ !"

నా కంతా అర్థమైపోయింది !

క్రమశిక్షణ

"మీ దగ్గర ఒక నాలుగు రూపాయలు ఉన్నాయా ?"

"................"

"పోనీ రెండు రూపాయలు"

"................"

"రెండు రూపాయలుకూడా లేవా? "

"................"

నా పైన ఈ ప్రశ్నా పరంపరలు [illegible]

నా దగ్గరినించి కదిలి వెళ్ళాడు. నేను నిర్ఘాంతపోయాను.

ఇంతకు ముందు ఎన్నడూ అతన్ని చూచినట్లు జ్ఞాపకం లేదు. పూర్తిగా కొత్త. "ఏమి టీ సాహసం ?" అనుకున్నాను.

మనస్సు పాతజ్ఞాపకాల్ని తవ్వుతున్నది. ఎక్కడా లంగరందడంలేదు.

బంధుకోటికి సంబంధించిన వాడెవడైనా అయివుంటాడా ? లేక మిత్రవర్గంలోనివాడా ?

ఏమో ?

మిత్రుడైతే, మొదలు "ఏఁరా" అని ప్రారంభించి, కుశల ప్రశ్న లడిగి, [illegible]

సందర్భాలు గుర్తుకు తెచ్చేవాడు. బంధుకోటిలోని వాడైనా అంతే. ఎంత డబ్బు అవసరమున్నప్పటికీ అమాంతంగా వచ్చి డబ్బు అడిగేవాడు కాదు. మొదలు ఏదో పిచ్చాపాటీ ప్రారంభించి, ఆతర్వాత అసలువిషయానికి వచ్చేవాడు.

భాస్కరభట్ల కృష్ణారావు

యాచకు డెవరైనా అయివుంటాడా?

అయితే కావచ్చు.

కాని అంత ఠీవిగా, ధీమాగా డబ్బు అడగడం నే నెన్నడూ చూడలేదు. నేటి ప్రపంచానికి మల్లేనే, యాచనా పద్ధతి కూడా మారుతున్నదేమో ? కాని ఆ వ్యక్తి దుస్తుల్నిబట్టీ, వైఖరినిబట్టీ యాచకునిగా ఏ మాత్రం కనపడలేదు. మడతలు చెరగని తెల్లని చొక్కా, ప్యాంటు వేసుకున్నాడు. కాళ్ళకి జోళ్ళు ఉన్నాయి. నడిచి వెడుతుంటే జోళ్ళ ల్లోంచి మేజోళ్ళుకూడా కనపడ్డాయి. క్రాఫ్ చక్కగా దువ్వివుంది. పైగా కాస్తో, కూస్తో డొక్కశుద్ధి వున్నవాడికి మల్లే కనపడ్డాడు.

ఇన్ని హంగులు వున్నవాడిని యాచకుడని ఎల్లా అనుకోవడం ? రాగా "రెండు రూపాయలుకూడా లేవా ?" అని అడగడంలో "రెండు రూపాయలు లేని బ్రతుకు, నీదీ ఒక బ్రతుకేనా ?" అనే నిరసనభావం ధ్వనించింది అతని [illegible] నించి కదిలి వెళ్ళకపోతే, ఆ అవమానాన్ని భరించలేక సినిమా కని తెచ్చుకున్న రెండు రూపాయలు "కృష్ణార్పణం" అని అతని చేతిలో పెట్టేవాడినే. కాని అతను వెళ్ళిపోవడంతో ఆప్రమాదం తప్పిపోయింది.

సికింద్రాబాద్ స్టేషన్ దగ్గర, 7c నెంబర్ బస్సు దిగడంతోనే ఈ సంఘటన జరిగింది. ఎందుకో సినిమాకి వెడదామన్న ఉత్సాహం తగ్గింది. "టెన్ కమాండ్‌మెంట్సు" సినిమాకి నీళ్ళు వదులుకొని, ప్లాజాకి వెళ్ళడానికి బదులు, ఇమాంబాపుడీలో ఒక మిత్రుడి యింటికి కాలినడకని బయల్దేరాను.

ఎందుకో దారిపొడుగునా చేదు మింగినట్లు వుంది. అడుగడుగునా అవమాన భరం నన్ను పట్టి వేధిస్తున్నది.

అదృష్టవశాత్తూ, ఇమాంబాపుడీలో మిత్రుడు, నళినీమోహన్ కనుపడ్డాడు. నన్ను చూచీ చూడడంతోనే "ఏంరా ! ఇల్లా వచ్చావు ?" అని అడిగాడు.

"ఊరికేనే" అని బొంకాను.

"కాస్త జేమ్సు స్ట్రీట్‌దాకా వెళ్ళి వస్తావా ?" అని అడిగాడు నళినీ మోహన్.

"ఎందుకు ?" అని అడిగాను కాస్త చికాకుపడుతో.

"ఊరికేనే" అని గంభీరంగా సమాధానం చెప్పాడు నళినీమోహన్ - వెంటనే నేను, చేసిన పొరపాటుని గ్రహించాను. నళినీమోహన్ ఛలోక్తికి మనస్సు కాస్త కుదుటబడింది.

"సినిమాకని బయల్దేరాను. కాని వెళ్ళడం పడలేదు" అని చెప్పాను. చేసిన పొరపాటుని సరిదిద్దుకొంటో.

"ఎందువల్ల ?" అని అడిగాడు నళినీ మోహన్ క్లుప్తంగా.

"బస్సు దిగడంతోనే స్టేషన్ దగ్గర ఒక భ్రాష్టుడు తారసిల్లి, మూడ్ చెడగొట్టాడు" అని వివరాల్లోకి వెళ్ళకుండా క్లుప్తంగా తేల్చేసాను.

"ఎవరా భ్రాష్టుడు, ఏమా కథ !" అని అందుకున్నాడు నళినీమోహన్.

నళిని ధోరణికి కొస్త నా మనస్సు తేలికపడింది.

జరిగిన కథ చెప్పక తప్పిందికాదు.

"ఓ, వాడా ?" అన్నాడు నళినీ మోహన్, కథ కంచికి వెళ్ళినతరువాత- "ఏం, అతను నీకు తెలుసునా ?" అని అడిగాను ఆతురతకొద్దీ.

"ఒక్క నాకనే ఏం ఖర్మం. ఈ ప్రాంతం వాళ్ళ కందరికీ తెలుసు" అని అన్నాడు నళినీమోహన్, సర్వమూ తెలిసినవాడి పోజు పెడుతో.

"ఈ ప్రాంతీయాభిమానాల్ని కొస్త కట్టిపెట్టి, అసలు సంగతేమిటో చెప్పు" అన్నాను, నళినీమోహన్‌ని.

కథ ప్రారంభించ డానికి ముందు, [illegible] రించుకున్నాడు నళినీమోహన్ - ఆ తరువాత ప్యాంటు జేబులోంచి సిగరేటు ప్యాకెట్, అగ్గిపెట్టే తీసి, సమిధ వెలిగించాడు. నేను నళినీమోహన్‌కి చెవులూ, కళ్ళూ అప్పగించి సావధానుడినై కూర్చున్నాను.

"ఇది రెండు సంవత్సరాల కిందటి మాట. అప్పుడు ఆ అబ్బాయి బి. ఏ.

"నీకు వాళ్లభాష రాదుకదా, విదేశాల్లో నువ్వేమీ చిక్కులు పడలేదు ?"
"నాకు చిక్కు లేమిటోయ్ ! ఆ చిక్కు లేవో వాళ్లే పడ్డారు"

చదువుతున్నాడు. పేరు ఏమైతేనేం ? పోనీ 'మజ్నూ' అనుకో - క్లాసులో మన 'మజ్నూ' కి ఒక 'లైలా' తారసిల్లింది. పిచ్చిప్రేమ అతని తలకి ఎక్కించింది. దానితో మజ్నూ, లైలాకోసం తహతహలాడడం మొదలు పెట్టాడు. మజ్నూ కలిగినయింటి కుర్రాడు. సహజంగా, [illegible] కులాలు సరిపడలేదు. లైలా బ్రాహ్మణ కన్య - మజ్నూ నాయుళ్ళ అబ్బాయి; దానితో ప్రణయం జీరపోయింది. ప్రేమికుల ప్రణయ లీలల్ని గూర్చి ఉభయ కుటుంబాలకీ తెలియవచ్చింది. అమ్మాయి తలి దండ్రులు, కొంత కాలం పాటు, ప్రణయ లీలల్ని గూర్చి అశ్రద్ధ చూపారు. కాని కుర్రవాడి తండ్రి ఉద్దండుడు.

నుదిటికి ఎగువగా జుట్టు అంటకత్తిరించి, జొన్న దుబ్బులాగా ఉన్నది.

అరుణోదయం వేళ కాంతివంతమయే ఆకాశంలో ఇంకా కొద్ది నక్షత్రాలు మిలమిల లాడుతున్నాయి. గ్రామం నుంచి పారిపోయే గుంటనక్క ఒకటి దారికి అడ్డంగా పరిగెత్తింది. దూరాన కుక్కల మొరుగులూ, కోడి కూతలూ వినవస్తున్నాయి .... క్రమంగా సూర్యకాంతి కొండ శిఖరాలకు బంగారు పూత పూస్తున్నది; గడ్డిపరకల మధ్య మంచు కణాలు మెరుస్తున్నాయి; కొత్తగా గూళ్లు వదిలిన పక్షిపిల్లలు పిరికిగా చెట్ల చుట్టూ ఎగురుతున్నాయి; సెలయేళ్లు కిలకిలమంటున్నాయి; కొమ్మలు గుసగుస లాడుతున్నాయి; విచారంగానూ, నిర్జనంగానూ ఉన్న ఆ పచ్చని అంచులుగల దారి మేలుకుంటున్నది. గొర్రెల మందలు కొండ చరియలు ఎక్కుతున్నాయి. చెలమనుంచి ఆడవాళ్ళు పాడుకుంటూ వస్తున్నారు. ఒక ముసలివాడు కంచెల వెంబడి మెయ్యటానికి ఆగుతున్న ఎద్దులను కర్రతో పొడుస్తున్నాడు. ఆయన గ్రామ పెద్దలలో ఒకడు. చాలా దూరంనుంచి ఆయన గొంతు వినిపించింది:

"బర్బజ్జోన్ సంతకు పోతున్నారా?"

"కుర్రవాడికి యజమానిని చూడటానికి శాన్ అమిదియో పోతున్నాం."

"ఎంత వయసు?"

"పొట్టపోసుకునే వయసే; జులైకి తొమ్మిది నిండాయి."

అవ్వా, మనవడూ అలాగే ఆగకుండా నడుస్తున్నారు.... కొండల మీద ప్రసరించే వెచ్చని ఎండలో అనేక గ్రామాలవాళ్ళు ఎదురవుతున్నారు. ఒక సరదా అయిన గుర్రాల వర్తకుడు జీను చప్పుడు చేసుకుంటూ ఉత్సాహంతో పక్కగా సవారీ అయి వెళ్ళాడు. సౌలా నుంచీ, లెస్ట్రోవ్ నుంచీ స్త్రీలు కోళ్లనూ, అవిసె నారనూ, ధాన్యాన్నీ తీసుకొని సంతకు పోతున్నారు. అంత దూరాన కోనలో ఒక కాపు చేతులెత్తి అరుస్తూ, రాళ్ళమీద ఒయ్యారంగా దూకే మేకలను భయపెడుతున్నాడు. గ్రామ సంబరంలో మత ప్రబోధం చెయ్యబోయే రెక్టరు గారు వస్తుంటే అవ్వా మనవళ్లు పక్కగా ఒత్తిగిలి నిలబడ్డారు.

"గుడ్ మార్నింగ్. మిమ్మల్ని ఈశ్వరుడు కాపాడుగాక!"

రెక్టరుగారు తన గుర్రాన్ని ఆపాడు. దాని నడక చాలా గంభీరమైనది.

"సంతకు వెళుతున్నారా?"

"మా పేదవాళ్ళకు సంతలో ఏం పని? పిల్లవాడికి యజమానిని చూద్దామని శాన్ అమిదియో పోతున్నాం."

"వాడికి కాటెకిజమ్ (ప్రశ్నోత్తరావళి) తెలుసా?"

"తెలుసునండి. క్రైస్తవులు కావటానికి పేదరికం అడ్డు కాదుగద."

అవ్వా మనవలు అదేవిధంగా ఆగకుండా నడుస్తున్నారు.... దూరాన నీలి మసకలో వారికి శాన్ అమిదియో తాలూకు సైప్రస్ చెట్లు కనిపిస్తున్నాయి. అవి నల్లగా, దిగులుగా, చర్చి చుట్టూ పెరుగుతున్నాయి. వాటి తలలపైన ఎండ పడి బంగారం లాగా మెరుస్తున్నది. గ్రామంలో ఇళ్ళ వాకిళ్ళన్నీ తెరచి ఉన్నాయి. ఇళ్ళపొగ గూళ్ళనుంచి శాంతి నివాళిలాగా పొగ ఆకాశంలోకి లేస్తున్నది. అవ్వా మనవళ్ళు పోర్చిని సమీపిస్తున్నారు. ఒక గుడ్డి బిచ్చగాడు ద్వారంలో కూచుని తన కాయకళ్లు ఆకాశానికేసి తిప్పి ధర్మం యాచిస్తున్నాడు.

"సెంట్ లూసీ దయవల్ల మీ కళ్లు చల్లగుండాలి; మీకింత ఆరోగ్యం ఉండి నాలుగు రాళ్లు సంపాదించాలి!.... ఇంత పెట్టటానికీ తినటానికీ మీకు దేవుడివ్వాలి!.... ఆరోగ్యమూ ఐశ్వర్యమూ కలగాలి!.... ధర్మ దాతలు పేదవాడికి పెటకపోరు!''

గుడ్డివాడి చేతులు దారికేసి చాచి ఉన్నాయి. అవి పలకబారి పసుపుపచ్చగా ఉన్నాయి. మనవణ్ణి చేతపట్టుకుని అవ్వ దగ్గిరగా వచ్చి దీనంగా, "మేమూ పేదవాళ్లమే, అన్నా.... నీకు నౌకరు కావాలని చెప్పారు...." అన్నది.

"నిజమే. అదివరకు ఉండినవాడికి శాంటాబయాడిసీలా సంబరంలో తల పగిలింది. వాడి కిప్పుడు మతిలేదు...."

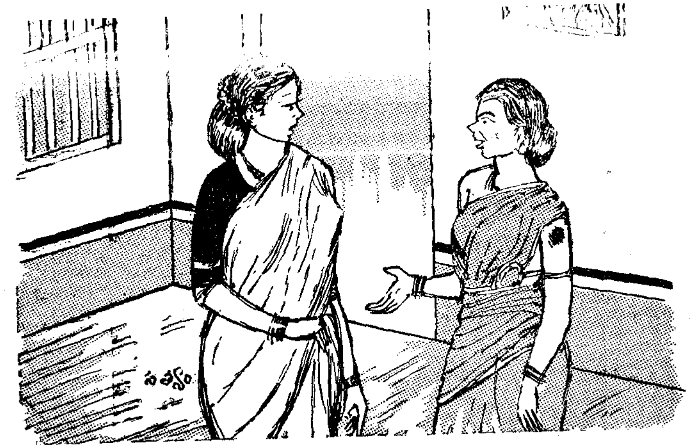

"నీవు వంట మనిషివని పేరుకే గాని వంటంతా నేనే చేస్తున్నానుగా యింకా ఎందుకు వెళ్తానంటావు ?"
"మీ వంటకాలు నా కేమీ నచ్చలేదండీ."

"నా మనవణ్ణి తెచ్చాను."

"మంచిపని చేశావు."

గుడ్డివాడు చేతులు చాచి గాలిలో తడివాడు.

"దగ్గిరికి వెళ్ళు, నాయనా."

అవ్వ కుర్రవాణ్ణి ముందుకు తోసింది. సిపాయిలా తొడుగు ధరించి భయం కరంగా ఉన్న ఆ ముసలాణ్ణి చూచి వాడు వణికి పోతున్నాడు. ముసలివాడి పచ్చని చెయ్యి వాడి భుజంమీద నిలిచింది, వీపు తడివింది,తడువుతూ కాళ్లదాకావచ్చింది.

[illegible]

అలిసిపోతావా ?"

"లేదండి. నాకు అలవాటే."

"అవి నిండాలంటే మనం చాలా గడపలు ఎక్కి దిగాలి. గ్రామాలకు దార్లన్నీ తెలుసా ?"

"తెలియనప్పుడు అడిగి తెలుసు కుంటాను."

"తిరనాళ్లలో నేనొక పద్యం పాడితే నువ్వొకటి పాడాలి. చాతనవుతుందా ?"

"నేర్చుకుంటే చాతనవుతుందండి."

"గుడ్డివాడి కొలువు చెయ్యాలని చాలా మంది కోరుకుంటారు."

"అవునండి. అవును."

"నువు రానేవచ్చావు గనక పజోడి సలా పోదాం పద. అక్కడివాళ్ళు ధర్మ పరులు. ఇక్కడ రాగిడబ్బుకూడా రాలదు."

కష్టపడి లేచి గుడ్డివాడు తన చెయ్యి కుర్రాడి భుజంమీద వేశాడు. కుర్రాడు దీనంగా దారికేసీ, పచ్చని చెట్లకేసీ

[illegible]

గడ్డి కోస్తున్నాడు. ఒక ఆవు తన మెడ నున్న పలుపు ఈడ్చుకుంటూ తాపీగా మేస్తున్నది. గుడ్డివాడూ, కుర్రాడూ మెల్లిగా కదిలి వెళ్లారు. అవ్వ కళ్లు తుడుచుకుంటూ గొణుక్కున్నది :

"అదృష్టవంతుడు ! తొమ్మిది నిండాయో లేదో తన పొట్ట తాను పోసుకుంటున్నాడు !.... దేవుడి దయ !...."